

NA OBALI JE STAJAO FLOR

Preko rijeke visjele su tri bakrene sjajne žice. Ispod dalekovodnog stepa ležao je Cangi i gledao u porculanske nosače sunca u stabla, cijedila se po stablima i žica. Stup bi se naginjao prema njemu, valjala veliko kamenje. Brigadir dolje, u pijesak, svaki puta kad bi prozirn oblačak migoljio prema planinama, koje su okružavale dolinu. Betonski stup je težak, ali ipak se ne će srušiti na tlo može biti siguran da jedna od ove tri bakrene žice ne će puknuti, ili da se porculanski nosač ne će rasprsnuti od silne težine, da se nešto ne će razmaknuti u čitavom sistemu od ove paklene vrčine, koja sve rasteže, razvlači, opušta. Ako je popusti srednja žica, pasti će Cangi preko trbuha, prepolut će ga. Razjarena iskra, velika poput munje, sjurit će u njegovo tijelo, pougljeniti ga, ispeći, mast će vrištati, sve će to trajati jednu tako malu sekundu, da ni grimasa krajnjem slučaju, bilo dobro rješenje. Iza nenadna, bezbolna smrt. Cangi seigne iz otrese sitni pijesak s lopatica. Podje prema mutnoj ljigavoj vodi. Sto sada radi stara dobra klapa, majmun i degeni, drugari i propalice? Ova rijeka i ona rijeka, sakupljeni smo na obalama divju rijeku, udaljeni i neobaviješteni. Možda su svi u pritvoru, možda već jure kola po mene, možda me već traže u naselju, možda me nikad ne će otkriti. Moram pustiti bradu. Zagazi do gležnja u vodu i tako ostane nekoliko trenutaka uživajući u dodiru s vodom. Zatim se snažno odbaci i klizne unutra u tijelo rijeke. Kad je izronio kraj glave mu padne, bučne, mali oblatak. Pogleda prema obali i opazi jednog brigadira.

— Što hoćeš? — prodere se Cangi.
— Teraj van iz vode — mirno zapovijedi brigadir i nastavi gadjati Cangijska kamenčića.

— Dodjavola, hoćeš li već jednom prestati s izazivanjem!

— Ja samo vršim svoju dužnost. Ne izazivam ja tebe, nego ti mene izazivaš.
Cangi izvede u vodi „dupina“, ignorira brigadira. Opet mu oblatak padne kraj glave.

— Bolje da se očistiš! — zaviče prijetećim glasom.

— Znaš i sam da je odlazjenje na rijeku i kupanje u njoj najstrože zabranjeno. Bacat ću tako dugo kamenčić dok ne izadješ! — vrlo mirno je tumačio brigadir.

Cangi se okrene na suprotnu stranu u namjeri da otpлива izvan dohvata oblataka (koji su mu već sasvim ozbiljno idu na jetra), ali brigadir ga upravo u tom času pogodi jednim ovčim oblukom u potiljak. Cangijevo lice postane treperavo. Sljepoćenice su mu tople, obložene vrelom vodom.

— Majku ti božju, sad ćemo mi porazgovarati! — procjedi kroz zube i zapliva prema brigadiru, na obalu. Dok je plivao sve je bilo uredu, ali kad se našao na kopnu, osjećajući toplinu ljudskog tijela i njegovu mišićavost, njegovo živo lice, oči, oči, CEMU UDARATI GA, ČEMU PRIMATI UDARCE? Srdžba je bila jača, začas se pitanje rasine, raspu po pijesku. Htio je umočiti tu njušku, koja mu se tako hladnokrvno ceri, dotje u blatnjavo dno, i držati je tako desetak minuta, dok ne postane tresetasta, tako dugo dok ne postane sposobna za gorivo. Ne čekati, ni trenutka čekati! Uhvati ga naglo za nadlakticu i pokuša ga, ovako, jednom rukom, gurnuti u vodu, ali ovaj dobro pripremljenim trzajem oslobodi svoju ruku. Loše ću se provesti ako je stručnjak za tučnjave. Brigadir uhvati Cangijska za zapešće desne ruke i čvrsto mu je držl. Nastane mučna ukočenost. Na stablo kraj obale aterirala je roda; obojica skrenu pogled prema gnjezdu, samo da bi izbegli dodirivanje očiju. Osim toga bilo je potrebno razmisлити o razmotavanju situacije. Zašto da ga šteditim, pomisli Cangi. Maznut ću ga tako da se ne će osvijestiti do sutra. Baš ću ga lupiti! Cangijsava ruka, slobodna, lijeva, udari u brigadirov vrat. Ovaj zastane, zatvorenih očiju. Cangi ga preko podmetnute noge pokuša prebaciti u rijeku, ali se ovaj sagne kao da će pasti, uhvati se za Cangijevu nogu, a zatim ga strelovitim zamahom odgurne u vodu. Samo neka ne pobjegne, odmah će on shvatiti što se zove borba. Teturajući Cangi izjuri iz vode i baci se na brigadira. Uklješti mu rukama glavu i zavine mu je tako da je ovaj konačno prsmuo prema rijeci, ali kako su mu ruke bile slobodne, iskoristi pogodan trenutak i s obadvije šake, odozdo na gore, udari Cangijska u bradu. Cangi je imao još toliko prisebnosti, da ga dva puta udari po desnoj strani lica, a zatim je brigadir

nestao, iza prelomljene zemlje, pokraj savinute rijeke, koja je padala iz plavog zapan!
U Cangijsku proradi nevješti dječak.
— Ako im kažem da sam te napao zbog toga što mi nisi dopustio da se kupam, hoće li i tebe otjerati?
Brigadir se nasmješi.
— Bez brige! I mene će otjerati... Iramo nešto izmisliti.
Cangi pokuša prikriti zadovoljstvo. Uzima hlače i oblači se. Dosjeti se.
— Dobro, neka bude tako: ti ćeš reći da si opazio kako se davim. Skočio si i spasio me. Kod spašavanja ja sam mltarao rukama i ti si me morao nekoliko puta udariti da se osnesvijestim. Nikakve tučnjave prema tome nije bilo! Važi?
Brigadir hotimice malo oduži s odgovorom.
— Važi!... Krenimo sada!
Cangi zakopča remen na hlaćama, prebaci bluzu preko ramena i krene za njim, iza njega, iza njegovog potiljka, iza njegovih očiju, iza očiju koje su ga promatrački gledale, IZA OČIJU KOJE JE PATIPATI. Konačno ga njegove ruke nadju, VEC NEGDJE GLEDAO. GDJE? Cangi

— A što si mislio da je ovo Divji zapad!

U Cangijsku proradi nevješti dječak.

— Ako im kažem da sam te napao zbog toga što mi nisi dopustio da se kupam, hoće li i tebe otjerati?

Brigadir se nasmješi.

— Bez brige! I mene će otjerati... Iramo nešto izmisliti.

Cangi pokuša prikriti zadovoljstvo. Uzima hlače i oblači se. Dosjeti se.

— Dobro, neka bude tako: ti ćeš reći da si opazio kako se davim. Skočio si i spasio me. Kod spašavanja ja sam mltarao rukama i ti si me morao nekoliko puta udariti da se osnesvijestim. Nikakve tučnjave prema tome nije bilo! Važi?

Brigadir hotimice malo oduži s odgovorom.

— Važi!... Krenimo sada!

Cangi zakopča remen na hlaćama, prebaci bluzu preko ramena i krene za njim, iza njega, iza njegovog potiljka, iza njegovih očiju, iza očiju koje su ga promatrački gledale, IZA OČIJU KOJE JE PATIPATI. Konačno ga njegove ruke nadju, VEC NEGDJE GLEDAO. GDJE? Cangi

Joža ne zna da li bi se ponašao službeno ili da popusti i ponovo izvede svoju tačku. Brigada primijećuje njegovo snobivanje i još žešće navaljuje. Boda mezinim dodirne Nivesicin lakat. Ona nije odmakla lakat. Nivesica se pravi kao da ništa ne primijećuje.

Joža ipak popusti i ponovi svoje predavanje o presavijanju čaršava. Zavladala je smiješna tišina, namjerna tišina, smisao gomile za humor, predstava koju improvizira masa, nitko ostvari ne ismijava Jožu, on je samo ubjerk preko kojeg... katalizator, on je cijev kroz koju ističe nagomilana potreba za humorom, on je kanalizacija humora.

— ... i zatim još jedamputa ovako... isto.

Nastane pravi urnebesni pljesak, kao s plaćenim klakerima, pljesak na ljetnim igrama, na otvorenom, u atriju jablanog i bukovog dvorca, sa zidinama od lišca, s prirodnom rasvjetom sunca mješine i krijsnica, oduševljeni pljesak oduševljene publike.

— Bravo! Bra-vooo!

Ovdje se i zvikiđi.

Boda svojim dlanom udara po dlanu dražesne Nives, crnooke, crnokose; crnokose Nives, Nivesice. Trenuci dodirivanja, trenuci početnog libida, libida koji ne postoji za oči promatrača, ali koji postoji u dišnim otvorima kože na dlanu. Mjehuri, žuljevi, koji su nastali nakon prvog napornog dana, ne igraju odličnu ulogu. Boda zna da se žene osvajaju dodirima, a tek onda riječima.

— Joj, ne tako jako — šapne Nives.

Očito je, da je Boda bio neumjeren kad je htio pokazati svu snagu svojih inače krčljavih ruku, ako baš želimo znati kakve je on ruke imao, mani Bodine ruke, fizička snaga nije u modi, ali ni krčljavost nije u modi. Boda preokrene svoj dlan. Sada je Nives svojim dlanom udarala po njegovom. Ona nastoji da udari što jače. Dojka joj kupus popasla, pomisli Boda, baš je ta djevojka lukava.

Joža se nekoliko puta teatralno nakloni i sjedne. Nešto narumenjenih obraza, pomalo krutih kretnji. Nisu svi naviknuti na javne nastupe. Nije to šala, nije to samo tako, javno nastupati, pred čitavom brigadom, pred brigadirima, među kojima ima gabora, među kojima ima takvih da im nos padne u usta kad nešto govore, ali među kojima ima i takvih koje normalan čovjek bez stida može voljeti, što ne znači voljeti bestidno, ne nego voljeti a da te nije stid što ih voliš kao što bi se moglo voljeti Jasnju, ali nema smisla da se sada, već na početku raskrinkavamo, ostavimo tračeve, ostavimo tuđe tajne, potrebno je malo suzdržljivosti. U času kad je Joža sjeo predstava je završena. Stvarno završena. Masa se sada raspada na svoje elemente, znači na pojedine grupice ljudi, masu sada ne veže jedno lice, masa sada živi u komadićima, masa se razbila kao prostrano staklo.

— A sada, brigado, pravac kuhinja! — dotrči dežurni brigade i izgovori svjež pečene riječi.

Pravilni, više manje, polukrug rastvara se. Tko će s kime poći zajedno do kuhinje, tko će s kime sjesti za stol, na klupu, četiri po četiri, kako će se sve to odvajati i spajati, kako će se sve to odigrati, u ovih mjesec dana, u ovom gradu za hiljadu i nešto stanovnika, gradu koji umire poput vilinog konjica, u nj dolaze mladi ljudi, žive, jedu, vole se, rade, ubijaju, mokre, spavaju, pjevaju, čiste pipele, prou zube, odlaze potamnjeni od sunca i razgibanih mišića, grad ostaje pust i prazan, bez svjetlosti i kazana, zatrpaniji veća, na kamionima odvezu njegove zidove, žarulje, krevete, tuševe, glavonošice, skladišta, ambulante, stacionare, zvučnike, garaže, školange, IZRASTE TRAVA PREKO ZEMLJE, NASELJE SE MRAVI, GRADA OVDJE NIKAD NIJE BILO. Ljudi, stanovništvo, nikada se više ne mogu vratiti u ovaj izbrisani grad, nikada se više ljudi ne mogu satasti u ovom gradu i baš ovom gradu, VRATITI SE PO USPOMENE. Tko će s kime živjeti sada, ovdje u ovome gradu koji još postoji, tko će kome postati prijatelj, tko će koga prepoznati, tko će koga deflorirati, tko će kome pomoći kod bolesti, kako će ljudi pomiješati svoju ruku u ovom gradu, u vilinom konjicu. Bradonja pridje Nivesici i pruži joj ruku, ona je prihvatila, ustane i odleprša, baš odleprša, kolikogod čovjek misli da to ne postoji, da djevojke ne lepršaju, bez veze što čovjek o tome mislio, Nives je ipak odlepršala. Usput je mahнула Bodi rukom na pozdrav. Boda je znao da će se večeras napiti. Jasna je pažljivo razgledala lica, ali nigdje nije bilo pravog lica, sva su lica bila kriva).

Kad će njih dvojica već jednom stati ovom putešju na kraj! Cangi je osjećao laganu klunolost. Od čovjeka koji je korčao ispred njega nije uspio mnogo saznati. Zove se Flor. To mu nije pravo ime. Tako su ga prozvala djevojke, jer je nekada mislio da će postati veliki botaničar. Ništa od toga, naravno. Cangi je nekada mislio da će postati mornar,

bogdan bogdanovic

sjomen groblje, sr. mitrovica

ali kako je bio i sam omamljen i umoran, Cangi mu sklizne natrag u rijeku, i poput žive ribe, ili poput mrtve ali velike i glatke ribe. Brigadir sada već prestrašeno i u maloj panici dohvati u vodi Cangijsko tijelo i uz maksimum napora povuče ga iz vode, tako da je Cangijsava glava konačno mogla biti zrak, ne vodu, sada. Trenutak, dva trenutka odmori se tako, zatim se nagne i stane tgliti Cangijsko tijelo prema obali. Na pijesku ga osovi na noge. Cangi otvori oči, pisne posvoku, tetura, guta zrak. Lice mu je rasječeno na ogrebotini koju je zaradio u gradu, u karambolu. Brigadir se udalji od njega na dva koraka, gleda,

SADA JE ČANGI OBUČEN U MIKI MAJU KAKO JE BIO I ONE NOĆI U GRADU, UMORNO DAHĆE, NJEGOVO JE LICE PRESTRAŠENO, ZAKLAPA OČI I ŽELI DA SE PRIDRŽI LJEVOM RUKOM ZA IMAGINARNI ZID, NASLANJA SE NA KAPIJU, POSRNE, NJEGA PROGONE, MILICIONER JE OTRČAO U LJEVU ULICU, TRAMVAJAC U DESNU.

Možda je to on.

— Što si se zabuljio ko telac u nova vrata! — s mukom progovori Cangi.

Možda je to on.

— Ništa, nema veze... Nije važno što sam se ja zabuljio, nego je važno što ćemo reći u naselju kad nas vide ovako dekorirane — bijesnim glasom izdere se brigadir (otklanja smjuncu).

— Što bi rekli? Reći ćemo da smo se pomlatili i gotovo.

— Ako to kažemo bit ćemo otjerani kući.

Cangi odrveni.

— To ozbiljno?

ali to je bilo još u ono vrijeme kad je bio nevin, kad je bio dječak, kad je gledao bezbroj ratnih filmova, sovjetskih, mornari su uvijek bili fantastični momci. Poslije je Cangi želeo otići u kuhare, pri kraju dječastva, u pubertetu, ali otac nije htio sina s tako prozičnim zvanjem. S Florom nije taj slučaj. Flor nije imao oca. Naravno da ga je imao odmah u početku, kao što je imao i majku, ali kasnije, nekoliko godina kasnije Flor nije imao ni oca ni majke. Već tamo na početku rata, vrlo rano, SAMO NESTO KASNIJE, kad je već znao izgovarati neke riječi i kad je počeo primati svijet u sebe, tamo, u jednom magičnom trenutku, TAKO JEDNOSTAVNO, nestali su, otputovali su, počivaju, nema ih, nema ih, nema ih. Poslije je živio s mnogim ljudima, poslije je živio u domovima, a bilo ih je mnogo, uvijek ih je bilo mnogo, i znali su što je drugarstvo, a ipak su prerano ostarjeli, postali ponovo djeca kad su stekli sigurnost, kad su otkoštali, kad su se stopili. Razvijali se u skokovima. I mrzio je Flor bijelu gradsku djecu, nepomućene gradske frajere, koji su uvijek imali za kino i izlete, koji su bili puni doživljaja sa ženama, koji su tako često slijetali na piće, gramofonizirani, magnetofonizirani, motorizirani, modernizirani, modnizirani, evropeizirani. Nije volio razgovarati s njima. Zato i sada šuti. Ipak, ovaj mladić ovdje, ovaj frajer, blizak mu je, boji se toga, i ne želi biti siguran da je to onaj isti mladić koji je tako uezvjereno uletio u kaptju.

Flor mora da ima prijatelje među ribama; pomisli Cangi.

— Ovo je vraški daleko — porazgovaraj zatim sam sa sobom.

— Bilo bi bolje da je još dalje. — promrmlja Flor.

Cangi nije volio ljude koji preozbiljno shvaćaju svoje dužnosti.

— Na kojoj grupi studiraš? — udobrovolji se Flor. Možda je osjetio neumjerenost u otresitosti.

— Na srednjoj! — odgovori vickasto Cangi.

— Više na srednjoj, nego na onoj u sredini! — dohvati Flor.

Cangija razdraga ovakav razgovor. Smisao za blesavo cijenio je više od svega. Uvijek ga je to podsjećalo na klapu. Bio je starac u razgovorima gdje se pričalo po zakonima logike. Sunce i humor bile su za njega dvije najvrijednije stvari na ovome svijetu.

— Zanima te?

— Ne previše. Da li će na današnji dan za deset godina padati kiša, isto me toliko zanima.

— Drugi puta druga godina na psihologiji.

— I ja!

— Misliš stvarno, ili kao magaraci-ja?

— Nikad te dosad nisam vidio — olako reče Flor. Kad je rečenica još jednim

krajem visjela u zraku a drugim se lječila za njegovu utrobu, obuzme ga mučnina, osjećao je da je ova rečenica velika laž.

— Ja i faks, kao konj i nogomet.

— Ne žuri ti se?

— Kuda bi mi se žurilo? Do smrti tako i tako neću sve obaviti. Ništa nije hitno, jer na sve ne možeš dospjeti.

— Blago tebi, teško tebi.

Preskoče jarak i pred njima se pojavi naselje. Susret je bio iznenađan. Cangi uhvati Flora za lakat.

— Što je sada? — iznenadjeno će Flor Cangi je pogled bio je nesiguran.

— Ja ne idem u naselje.

Flor se pravi da ništa ne shvaća.

— Ovdje ću pričekati do zbora. Reci sam komandantu što je bilo. — Cangi je gubio smirenost. Odakle plazi nemir. Bezrazložno uzbuđenje.

— Gle, naš se junak preplašio! — ironizira Flor.

— Nisam se ja preplašio. Čega bi se dodjavola preplašio? — pomalo kolerično vikne Cangi. Floru to postane zanimljivo. Zašto svi ti frajeri izgledaju tako čvrsti, a onda na jednoj sitnici poskliznu.

— Onda što?

— Ništa! Tako... neugodno mi je. — poraženo će Cangi.

— Uredu, ako baš želiš, udesit ću sam čitavu stvar. — smeška se Flor.

— Nemoj sada reći da je to samo za ovaj puta! — kolerično se izdere Cangi. Sasvim se gubi, nestaje tlo.

Flor ga ispitljivo pogleda.

— Nemoj reći da drugi puta ne ćeš to napraviti! — ponovi Cangi, nešto smirenije.

— Zašto si to rekao? — s iskrenom znatiželjom upita Flor.

— Jer sam mislio da si loš čovjek. — izgovori Cangi glasom koji nije mogao prepoznati.

Flor se nasmiješi. Mahne mu rukom, kao dosta gluposti, prekinemo već jednom s tim.

— Stani! — opet vikne Cangi.

— Što je? Zašto?

— Flor, što si tako sumnjičavo piljio u mene kod rijeke? — umornim glasom izgovori Cangi.

— Ništa naročito. Pričinilo mi se da si sličan tipu kojeg su ganjali zbog nekakvog karambola. Ali to je bilo u gradu...

Flor ode laganim, nemarnim korakom prema naselju. Cangiju se otkinu gležnjevi. Zatim koljena. Onda ga odjednom zemlja gurne i on počne bježati.

Zašto Cangi bježi? Možda on samo trči, iz sportskih pobuda. Ne, nema smisla iz toga praviti šalu. Flor se osvrne. Da, ipak je to on, zaključiti.

Alojz MAJETIC

spomen groblje (detalj anifore), sr. mitrovica

bogdan bogdanovic

jovan pavlovski

10-74236167 W

IZ »VELIKE I MALE VODE«

I

Veliki vetar me pokupi tamo negde gde se izmešala pleva sa dugim biljkama jednog leta. Zgrčih se između njih i zarastoh u luku širokom tako da pomislih da ću mnoge stvari da zaboravim. Dva leva meseca prekoračiše me baš preko srede, tamo gde se uz [muku] začinjaju plodovi. O malo polje zaraslo u mene: dižem se [podnevan] do tvoje širine, ali crvene svetove dohvatam rukom.

I kad se rasturim ukoliko osećam kako u meni vazduh teži do bola. Daleko u vodama odzvanja juni. Svetlost me [udara po nogama golim] pa se stariji osećam za nekoliko zima. Retke mreže od vode pokrivaju mi kožu, a ipak ostajem zapaljen u [ovom letu koje boli] jednostavnošću svojom. Umesto crvenih pločica ja oči [nežne] imao sam nekad. Ne, ostavite sva vrata otvorena jer volim veliki vetar da udje. Od običnog polja neka se taj uzak vetar rastigne sve do mene koji sanjam mali i dobar i na [sitlu lak].

IV

Zatvoriše me u kutiju šibica u koju parče vazduha ulazi sa zadnje strane. Ponekad otvorim oči, ali svetlost neka dobra mi ih obranja. I druga rana otvara mi se na grudima i snove lake zbog nje sanjam: pretapa se u svetlost tešku ta crna i mala Joana, pa veliko polje plaćem od radosti oko grada odzvanja.

Mogah da sanjam i dalje, ali i to mi beše dosta. Običan [mesec] pustiše k meni pa imah druga posla. Skitnice neke dodjoše ukolo i šatore otvoriše toplim rogovima uz pesme [zreca].

Ukolo gataju o Joani. Njihovi ognjevi šume meko a žetva zvezda zaustavlja se tamo gde okupljene nema [lece].

Noć treperi ot toga jer pregrštima u nju lepotu prenose [ubrav] je s mene. Iz one mlake kutijice što joj je sused pakao ja zatvorenih očiju osluškujem: napolju gataju ljubav.

VIII

Otvora se iza nas jedan kvadrat od rastinja i grešne vode koja se isparava čim zaželimo da se vratimo natrag. Samo se proteže napred mala putanja kojom hode pauci muve i konji. Između šest i sedam sati neki zeleni [plamen]

zahvata taj kraj u kome sve ima svoje mesto, dok brode ukolo sveci svitaca i bubica raznih. Ta drama započinje čim narušimo taj poredak nečuvan nikim. Nikoga nema da pogleda preko malih kora kao [stražu]

mrtvu da čuva. Nekakva topla i suva trava osipa se sa drveća sa zelenilom lažnim i pokriva nas do ramena. U očima i iza uva odzvanja to prekrivanje na mestu gde za boga dobrog [važim]

To naše prisustvo ubija jedan poredak, gradjen danima i [čudan], a mi prolazimo mirno, i sami ne znajući kuda.

Sa makedonskog preveo
Vlada UROŠEVIC

bogdan bogdanovic

spomen groblje, sr. mitrovica

